

Fitxa didàctica. La diversitat lingüística al món

(elaborada per Josep Cru i Amélie Ponce)

Objectiu

Conèixer algunes dades bàsiques sobre la riquesa lingüística del planeta i sensibilitzar l'alumnat sobre l'accelerada desaparició de la diversitat lingüística i cultural. Aclarir alguns mites existents sobre les llengües i mostrar una visió ecològica de la diversitat que allunyi els estudiants de postures eurocèntriques.

Àrees de coneixement

Llengua, llengües estrangeres, ciències socials.

Metodologia

1. S'introdueix el tema proposant als alumnes algunes preguntes generals sobre llengües, com per exemple quines llengües coneixen, quines llengües estudien o han estudiat i per què, etc. Es passa el qüestionari als alumnes. Poden respondre les preguntes individualment o treballant en grups.
2. Si treballen individualment, poden contrastar les respostes amb els companys una vegada acabat el qüestionari. La bibliografia i els llocs web que s'ofereixen al final d'aquesta activitat seran de gran utilitat per trobar informació. També pot ser útil que responguin el qüestionari sense buscar fonts d'informació per saber quins coneixements previs tenen els alumnes.
3. L'últim pas d'aquest exercici serà la posada en comú: correcció de les preguntes i discussió dels resultats juntament amb el professor.
4. Pot demanar-se als alumnes diverses activitats complementàries, com ara:
  - ?? L'elaboració de mapes de diferents països d'Europa (o de tot el continent) on s'assenyali amb diferents colors les llengües que s'hi parlen.
  - ?? Un concurs (que pot realitzar-se per grups o individualment) que consisteixi a recollir, per exemple, com es compta de l'1 al 10 o com es diu

gràcies en diferents llengües. El professor pot trobar exemples al lloc web "Jennifer's language page" [<http://www.elite.net/~runner/jennifers/>] que conté frases curtes, fórmules de cortesia, paraules corrents, etc. en centenars de llengües diferents, així com enllaços amb altres llocs web d'interès.

?? Guanya el grup que aconsegueix recollir el major nombre de llengües.

?? Si el grup-classe és lingüísticament divers, pot encarregar-se als alumnes una recerca per obtenir dades sobre la diversitat lingüística dels seus països de procedència i/o dels països o regions d'origen dels seus pares. Algunes de les dades per recollir podrien ser: on es parla aquella llengua, quants parlants té, com és el sistema d'escriptura si és que en té, quina llengua o llengües s'utilitzen a l'escola o en els mitjans de comunicació, si és una llengua oficial en algun país, etc. Es pot confeccionar un mapa del món que reflecteixi el resultat de les dades recollides pels alumnes. Els mapes poden servir més tard per decorar la classe.

5. Activitats amb els videoclips de Discovery Channel

6. Comentari de text

Avaluació

Es pot preguntar als alumnes com s'han sentit en saber que hi ha tantes llengües que estan desapareixent, si pensen que la diversitat lingüística i cultural és tan important com la diversitat biològica, si creuen que la pèrdua de la diversitat només afecta pobles llunyans i 'exòtics' o quines propostes farien ells per preservar la diversitat.

Material

Questionari

1. Quantes llengües es parlen al món actualment?
  - A. Entre 5.000 i 6.000
  - B. Unes 2.000
  - C. Unes 1.000
  - D. Unes 400

2. Segons algunes estimacions, quantes poden desaparèixer al llarg del segle XXI?
  - A. El 90 %
  - B. El 75 %
  - C. El 50 %
  - D. El 10 %

3. Saps en quin dels països següents es parlen més llengües?
  - A. Als EUA
  - B. A la Xina
  - C. A Rússia
  - D. A Indonèsia

4. Quina de les llengües següents té més parlants?
  - A. Bengalí
  - B. Italià
  - C. Rus
  - D. Japonès

5. Quin percentatge de les llengües del món té menys d'1 milió de parlants nadius?
  - A. El 10 %
  - B. El 30 %
  - C. El 70 %
  - D. El 95 %

6. Quin percentatge de les llengües del món es parla a Europa?
  - A. El 15 %
  - B. El 25 %
  - C. El 3 %
  - D. El 10 %

7. En quin d'aquests estats europeus es parla només una llengua?

- A. Alemanya   B. Islàndia   C. Grècia   D. Polònia

8. En quin dels següents estats europeus es parlen més llengües?

- A. A Espanya   B. A Itàlia   C. A Suècia   D. Al Regne Unit

9. Què tenen en comú les llengües europees següents?: sami, frisó, bretó, irlandès

- A. Són totes llengües germàniques
- B. Són llengües en perill d'extinció
- C. Són llengües oficials en diversos països europeus
- D. Són llengües amb més d'1 milió de parlants

10. Quina de les llengües següents no pertany a la família indoeuropea?

- A. Català   B. Anglès   C. Txec   D. Hongarès

Respostes al qüestionari

1. **A.** Els experts solen estar d'acord en què existeixen entre 5.000 i 6.000 llengües, tot i que és molt difícil establir un nombre exacte de les llengües que es parlen per qüestions polítiques (què és una llengua o un dialecte es decideix moltes vegades per aquest criteri) i perquè les llengües en moltes ocasions formen un continu lingüístic en el qual es difícil establir fronteres, és a dir, on acaba una llengua i on comença una altra. A més, encara hi ha moltes llengües que no han estat estudiades ni descrites a fons.
2. **A.** Segons algunes estimacions, el 50 % de les llengües que ara existeixen podrien desaparèixer abans del 2100. Aquestes mateixes estimacions calculen que el 90 % de les llengües estan condemnades a desaparèixer al llarg del segle XXI, si no s'inverteix la tendència actual.
3. **D.** A Indonèsia es parlen unes 670 llengües i és, després de Papua-Nova Guinea (850 llengües), el país lingüísticament més divers del planeta.
4. **A.** El bengalí té uns 190 milions de parlants i es parla principalment a Bangla Desh i també a l'Índia. Era la llengua de l'escriptor Rabindranath. Tagore (premi Nobel de literatura). El rus el parlen uns 170 milions de persones, el japonès uns 125 milions i l'italià uns 55 milions. La llengua més parlada del món és el xinès mandarí que té uns 850 milions de parlants.
5. **D.** No són comunes les llengües del món que tenen milions de parlants. Només un grup reduït, sovint a causa d'una història d'expansió imperialista, té un elevat nombre de parlants. La mitjana de parlants de les llengües se situa entre 5.000 i 6.000 persones. Solament unes 80 llengües tenen més de 10 milions de parlants.
6. **C.** Europa és un continent pobre pel que fa a diversitat lingüística. El percentatge de llengües que es parlen als altres continents és el següent: 15 % a Amèrica (Nord i Sud), 30 % a l'Àfrica, 32 % a l'Àsia, 20 % al Pacífic
7. **B.** Islàndia és un cas excepcional d'estat monolingüe. És lògic que sigui una excepció si pensem en el nombre de llengües que existeixen i el nombre d'estats que hi ha al món: 193. A Alemanya, a més de l'alemany es parla danès, frisó, luxemburguès, polonès, romaní, sòrab, judeoalemany (jiddish). A Grècia, a més de grec es parla albanès, búlgar, romanès, romaní, macedoni, turc. A Polònia, a més del polonès, es parla alemany, bielorús, caixubi, romaní, ucraïnès.

8. B. A Itàlia es parlen 16 llengües: albanès, català, cors, occità, francès, friülès, **italià**, alemany, grec, ladí, ligur, romaní, sard, serbocroat, eslovè, venecià.

A Espanya: **espanyol**, gallec, basc, català, aragonès, asturià, caló (romaní), aranès.

A Suècia: **suec**, romaní, sami, finlandès. Al Regne Unit: **anglès**, francès, irlandès, escocès, romaní, gal·lès.

En negreta estan marcades les llengües oficials en tot l'estat. A més de totes aquestes llengües autòctones, existeix un gran nombre de llengües no europees que també formen part, a causa de la immigració, del panorama lingüístic de molts països europeus, com ara el xinès, l'àrab, l'amazic (berber), el kurd, el panjabi, el wòlof, el ioruba, l'igbo, el quítxua, etc.

9. B. A més de les esmentades, un gran nombre d'altres llengües europees tenen un futur incert o estan clarament en perill d'extinció: cors, occità, ladí, gaèlic escocès, aragonès, mirandès, etc.

10. D. L'hongarès pertany a la família uràlica (també el finlandès, el carelià —en perill d'extinció— i l'estonià). Les llengües romàniques, les germàniques, les eslaves i les cèltiques pertanyen totes a la família indoeuropea. L'èuscar és una llengua aïllada d'origen desconegut.

Documental sobre llengües amenaçades realitzat per la cadena de televisió Discovery Channel

a. Introducció a les llengües tractades en el documental

Gaèlic escocès

Està localitzat a Escòcia i té encara uns 55.000 parlants. Es parla principalment a la costa oest d'Escòcia i a les illes Hèbrides i de Skye. Està amenaçat per l'expansió de l'anglès.

Sami

Aquesta llengua és parlada al nord de Suècia, Finlàndia i Noruega per unes 15.000 persones. També es coneix com a lapó, tot i que aquest nom és despectiu. Els sami han estat tradicionalment un poble nòmada que han basat fonamentalment la seva economia en la ramaderia de rens.

Haida

Aquesta llengua només és parlada per 165 persones que viuen a les illes Queen Charlotte de la província canadenca de la Colúmbia Britànica. La societat haida tradicional està basada en clans matriarcals. Els xamans eren membres importants de la comunitat. De l'art haida, en destaquen els seus fabulosos tòtems tallats en fusta.

Kadazandusun

Aquesta comunitat lingüística és la més gran de l'illa de Sabah, a Malàisia, i té una població de 300.000 habitants que parlen 13 varietats de la llengua kadazandusun. Són un poble que practica l'agricultura (sobretot de l'arròs) a les fèrtils planes de l'interior i de la costa oest de l'illa.

Ainu

Els ainu viuen principalment a l'illa japonesa d'Hokkaido i a les illes Kuril. Només unes 150 persones parlen la llengua ainu i la majoria de la població d'aquestes illes s'han assimilat o bé al japonès o bé al rus. Els experts no es posen d'acord sobre l'origen del poble i de la llengua ainu.

Sharda

Es tracta d'un sistema d'escriptura que es fa servir a la regió índia del Caixmir. La majoria de la literatura sànscrita de la regió del Caixmir està escrita en sharda.

Idu mishmi

Els mishmis ocupen una petita part de la regió d'Arunacha Pradesh de l'Índia i tenen una població d'unes 8.500 persones. La majoria són agricultors i practiquen la religió hindú.

Cucapá

El cucapá és una llengua en perill que compta amb uns 500 parlants localitzats a Mèxic i als EUA. A Mèxic, a la regió de la Baja Califòrnia, hi ha només 178 persones que la parlen. Tradicionalment els cucapá han cultivat blat de moro, a més de dedicar-se també a la caça, la recol·lecció i la pesca.

Tobas

La llengua toba es parla a tres països: Bolívia, Paraguai i Argentina. A aquest últim país la població toba és d'unes 36.000 persones. Els toba constitueixen comunitats tant urbanes com rurals amb líders tradicionals i comissions locals que són elegits pels membres de la comunitat. En els últims anys, els toba han recuperat l'orgull de ser 'índis' i la voluntat de lluitar pels seus drets.

b. Activitats per treballar els videoclips

1.

Els alumnes poden fer un llistat de les reflexions que fan els parlants de llengües en perill sobre les seves llengües. Per què és important per als protagonistes dels videoclips poder parlar les seves llengües?

Respostes possibles:

- ~~/~~ Perquè la llengua és la part més important i característica de la cultura.
- ~~/~~ Perquè la seva literatura oral, les cançons o la música s'expressen en les seves llengües.
- ~~/~~ Perquè és un orgull poder parlar la llengua dels ancestres i perquè és important transmetre-la als fills.
- ~~/~~ Perquè existeix tot un coneixement tradicional que s'expressa a través de la pròpia llengua.
- ~~/~~ Perquè se senten identificats amb la llengua: hi ha un sentiment identitari molt fort.
- ~~/~~ Perquè la llengua pròpia els connecta directament amb la natura.

2.

Es divideix la classe en vuit grups i s'assigna a cada grup una de les llengües del documental. Els alumnes, servint-se d'enciclopèdies, llibres de consulta i d'Internet han de fer un petit dossier sobre el poble i la llengua que els ha estat assignada. Entre les dades d'interès poden buscar la família lingüística a la qual pertany cada llengua o el nombre de llengües que es parla als països que apareixen en els videoclips, que són els següents: Regne Unit, Suècia, Canadà, Malàisia, Japó, Índia, Mèxic i Argentina. Altres llocs web de referència sobre les llengües del món són els de l'Ethnologue: <http://www.ethnologue.com> i el de la Universitat de Laval: <http://www.tlfg.ulaval.ca/axl/index.shtml>.

TEXT

El genocidi lingüístic

El 1788 els pobles aborígens d' Austràlia constituïen pràcticament el 100 % de la població d' Austràlia. La població precolonial devia ser d' aproximadament un milió i mig de persones. El 1861 els aborígens ja eren només un 13 % de la població. Quan els colonitzadors 'blancs' hi van arribar, van caçar i matar aborígens com animals. Alguns investigadors consideraven els aborígens com l' 'anella perduda' entre l'home i el mico. La primera educació formal 'blanca' va ser portada pels missioners, tot i que, evidentment, els nens havien tingut educació no formal durant mil·lennis. Es va separar molts infants dels seus pares per educar-los en les missions. Molts van perdre completament contacte amb el seus pares i van intentar trobar-los de grans. Molts van perdre també la seva llengua. Fins i tot en situacions en què els missioners van codificar per escrit les llengües dels aborígens, i encara que van traduir la Bíblia a algunes d'aquestes llengües, les cultures aborígens estaven condemnades i els missioners van intentar eradicar-les com a bàrbares i paganes. A les reserves, els nivells d'educació considerats apropiats per als aborígens eren de quart curs de primària. A les ciutats, als infants aborígens no se'ls permetia entrar a les escoles normals de l' Estat de Nova Gal·les del Sud fins al 1949. Al 1986 els 227.645 aborígens constituïen l'1,44 % de la població. De les 200-250 llengües originals, almenys 50 ja s'han extingit i unes altres 100 estan en perill d'extinció. A mitjans dels 80, només 50 llengües tenien més de 100 parlants, 28 de les quals més de 250 parlants i tan sols 9 més de mil parlants. Segons el cens del 1976, només hi havia 25.572 persones més grans de 5 anys a Austràlia que usaven regularment una llengua aborígen. Cap llengua aborígen no és oficial a Austràlia.

Adaptat d' "Aboriginal Peoples in Australia", pàg. 54-55, dins *Linguistic genocide in education or worldwide diversity and human rights?* Tove Skutnabb-Kangas (2000)

Algunes preguntes per comentar el text:

Quina llengua creus que s'ha pogut expandir a costa de les llengües aborígens d' Austràlia? Coneixes alguna altra regió del món on s'hagi produït alguna situació semblant a la d' Austràlia? Sabries dir el nom d'alguna de les aproximadament 200 llengües aborígens australianes que encara existeixen? És Austràlia en els nostres dies un país on només es parla anglès? En saps res sobre la situació lingüística de la veïna Nova Zelanda?

Respostes

L'anglès ha estat la llengua colonitzadora a la qual s'han assimilat la majoria d'aborígens australians. Amèrica del Nord (tant Canadà com els EUA) ha tingut una història molt semblant a la d'Austràlia pel que fa a la colonització i al genocidi tant físic com cultural de les seves poblacions originals. Als llocs webs següents es pot trobar informació detallada sobre les llengües australianes:

<http://www.dnathan.com/VL/austLang.htm>

http://www.ethnologue.com/show_country.asp?name=Australia

Avui dia Austràlia és un país multicultural on, a més de l'anglès i de les llengües autòctones, es parlen moltes altres llengües per la gran quantitat d'immigració que hi ha hagut al país. Les llengües immigrades més parlades són: el xinès, l'italià, el grec, l'àrab i el vietnamita. A Nova Zelanda/Aotearoa el maorí, la llengua autòctona de les illes, és juntament amb l'anglès llengua oficial, es pot aprendre a les escoles i ha experimentat un procés de revitalització en els últims anys.

Bibliografia

- ✍ BADIA, Ignasi. *Diccionari de les llengües d'Europa*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2002.
- ✍ JUNYENT, Carme. *Gimcana de les llengües*. Barcelona: Octaedro, 2002.
- ✍ Mapa *L'Europa de les llengües*, editat pel CI EMEN (2003) <http://www.ciemem.org>
- ✍ NETTLE, David i ROMAINE, Suzanne. *Vanishing Voices. The Extinction of the World's Languages*. Oxford University Press, 2000.
- ✍ SKUTNABB-KANGAS, Tove. *Linguistic Genocide in Education or Worldwide Diversity and Human Rights?* Lawrence Erlbaum, 2000.
- ✍ WURM, Stephen (ed.). *Atlas of the World's Languages in Danger of Disappearing*. París: UNESCO, 2002.